

УДК 316.77+316.612:316

Марина ПРЕПОТЕНСЬКА

**МЕГАПОЛІС ЯК СЕРЕДОВИЩЕ
КОМУНІКАЦІЇ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ТА
ОСВІТНЯ ПЕРСПЕКТИВА**

Дослідження гендерних комунікативних особливостей великого міста є актуальним завданням. Від рівня стосунків чоловіка і жінки залежить благополуччя родини — ланки суспільства, а прояви непорозуміння та агресії провокують родинні і суспільні кризи. Для розгляду динаміки комунікативних гендерних процесів використовуються екзистенціальний підхід та проект метаантропології Н. Хамітова, які дозволяють усвідомити детермінанти комунікації, адже екзистенція виявляється саме через комунікативні моделі. Аналізуючи специфічні ознаки мегаполісу (натовп, об'єктивація людей, сенсорна атака, сексуальна провокація, комунікативні інновації), ми визначаємо типові екзистенціали гендерної комунікації у місті: тривогу, самотність, агресію, відчуження, монологізм і конфліктність, притаманні буденному та граничному буттю людини. Любов та співтворчість, вербалізовані через толерантний полілог, виступають базовими екзистенціалами комунікації метабуття, де чоловік і жінка здатні гармонізувати себе і своє оточення. Виховання подібної гендерної культури потребує введення спецкурсів з урбаністики та гендерної комунікації в систему освіти.

Ключові слова: мегаполіс, гендерна комунікація, екзистенціали гендерної комунікації, урбаністика, освітній процес.

Більша частина людства сьогодні мешкає у містах. Рівень урбанізації зростає з кожним роком, і це висвітлює нові, суто урбаністичні проблеми. Людина села чи маленького міста, яка жила згідно традиціям предків у гармонії з природою, знала імена і звичаї сусідів, а то й усього міського оточення, поступається місцем урбаністичній людині — анонімній істоті серед собі подібних, зануреній у темпоритм штучного міського агломерату. Як будується комунікація жителів великого міста? З першого погляду здається, що саме мегаполіс надає оптимальний простір для спілкування, зумовлює мега-комунікацію. Мільйони людей мають можливість щоденно перетинатися один з одним, знайомитися, налагоджувати стосунки різно-

го роду. Палітра людських типів, безліч місць суспільних зібрань, широка доступність комп'ютерних мереж для віртуальних знайомств — усе це начебто повинно творити комунікативний вибух у гендерних стосунках. Проте при більш уважному розгляді стає очевидним, що у великому місті часто спостерігаються інші явища: самотність, замкнені комунікативні мікрогрупи, тривалі «діалоги» з комп'ютером замість реального спілкування, кризи у гендерних відношеннях.

Дослідження комунікації в мегаполісі є досить актуальним завданням, оскільки саме великі міста являються цивілізаційно-культурними й політико-економічними конгломератами, які визначають сутність епохи. Це помітив ще на початку ХХ століття один з перших дослідників міста Л. Вірт: «Міра, до якої сучасний світ можна назвати «урбанізованим», не визначається лише частиною сукупного населення, що проживає в містах. Вплив міст на соціальне життя людини означає дещо більше, аніж свідчить пропорція міського населення; адже місто — це не тільки місце проживання й роботи сучасної людини, а й генеруючий та управлінський центр економічного, політичного й культурного життя, що втягнув у свою орбіту найвіддаленіші спільноти світу і поєднав різні регіони, різних людей та різні види діяльності в єдиний космос [3]. Тема комунікації чоловіка і жінки у місті актуалізується й тим, що останнім часом мегаполіси, особливо європейські, демонструють демографічні перекося та нарощування гендерного насильства [10]. Визначення всебічних детермінант цих деструктивних явищ — нагальне завдання вчених.

Контроверза чоловічого і жіночого стародавня. Сократ, Платон, Аристотель заклали основи європейської патріархальної філософської традиції, згідно якій розум асоціювався з чоловічою сутністю, а хаос та недосконалість людини — з жіночою. «Фундаментальним принципом філософського знання виступав у філософії афінської школи принцип підлеглості тілесного/жіночого розумному/чоловічому, метою якого було формування настанов суб'єкту на досягнення максимального раціонального контролю над чуттєвістю [6, 4]. Античний постулат переваги чоловічого мислення і мовлення простягнувся на тисячоліття людської історії й дожив до нашого часу. По мірі розвитку емансипації та урбанізації проблема репрезентації людей міста ставала предметом розгляду все більшого кола науковців. Г. Зіммель, який одним з перших поставив питання про необхідність вивчення життя у великому місті, досліджував формування особистості у мегаполісі через рівень відчуження та свободи міських мешканців, відмічав стандартизацію їхнього соціального життя, загрозу загублення самоідентифікації чоловіків та жінок [7]. Ж. Бодрийяр, Е. Гоффман, М. Маклюен, М. Фуко відзначали деструктивні аспекти, риторики великого міста, всеїдний вплив влади в букваль-

ному і метафізичному смислах, суто патріархальний характер комунікативних моделей. Е. Гідденс вважав, що сучасні мегаполіси провокують деперсоналізовані, безособові соціальні відносини, хоча водночас можуть бути витоком різноманіття, а іноді й інтимності. Проте у стосунках міських людей суперництво зазвичай домінує над співробітництвом [4, 399]. Радикально налаштовані феміністські автори Б. Торне, С. Трьомель-Пльотц, П. Фішман описували сучасну гендерну комунікацію як однозначно дискримінаційну, побудовану на чоловічому домінуванні та жіночому підкоренні. У гендерній філософії також склалася традиція опису бінарних опозицій чоловіка і жінки стосовно їхньої комунікації та вироблення світоглядних установ: раціональність-емоційність, статика — експресія, мовленнєва стриманість — балакучість тощо.

Окремо зазначимо появу в сучасних гендерних розвідках терміну «гендерлект», який позначає універсалії гендерного комунікативного простору, набір ознак, притаманних суто чоловічому чи суто жіночому мовленню. Один з дослідників гендерлекту К. С. Шаров зосереджується на мовленнєвій поведінці чоловіків і жінок у західних містах та обґрунтовує раритетну точку зору про поступову руйнацію патріархальних стереотипів спілкування. Вчений показує, що сучасна жінка, як і чоловік, здатна домінувати у бесіді, вести чітку лінію аргументації. При цьому вона комунікативно більш пластична, ніж чоловік, бо разом із «запозиченими» у чоловіків інтелектуальними здібностями залишається гарною слухачкою, сенситивним співрозмовником [16].

Деякі автори справедливо звертають увагу на те, що комунікація сучасних чоловіків і жінок напряму залежить від візців життя, нав'язаних маскультурою суспільства споживання. Саме у великому місті різнобічні канали ЗМІ всіляко транслиують «ідеали» глянцевого, показово успішного життя, гламуру. Доктор філософських наук С. Крилова, дослідниця феномену краси у бутті людини розглядає антитезу справжньої та удаваної краси як основу справжнього та удаваного життя в наш час. Надається визначення гламуру: «це соціальне явище, що означає установку на домінанту зовнішньої краси, яка відповідає стереотипам свого часу (...), явище, яке пронизує усі (курсив наш) сфери життя» [8, 126]. Знавець з філософії релігії М. Воробйова розкриває приреченість жінки міста відповідати патріархальним стереотипам жіночої краси та підкори згідно прадавнім сакральним установкам: «У місті жінка в якомусь сенсі більш самостійна, вона має більше можливостей для кар'єри і освіти. Проте усе, що дається жінці у місті, дається їй для того, аби вона росла і радувала око чоловіка, була для нього бажаним призом. Гламур символізує успіх у полюванні. Це — жінка-охотниця, будь вона амазонкою чи домогосподаркою. Зовнішньо щаслива дама завжди береться за вірець. Ніколи не робиться акцент на її

внутрішніх переживаннях та особливостях внутрішнього світу (...). Це — емоційне консервування» [5].

Психологи оцінюють велике місто як глобальний стресогенний простір для чоловіка і жінки. Так, зокрема, керівник київського Центру психіатрії Євген Воронков бачить в мегаполісі своєрідну пастку, Молох, якому приносяться в жертву людські душі, відзначає «синдром великого міста», виражений у різних психічних розладах, страхах та фобіях, властивих городянам. Психолог підкреслює поширеність аномії — такого стану, в якому людина переживає тотальну невизначеність і відсутність позитивних перспектив, наслідком чого стають аномічні депресії, некерована агресивність, підвищена тривога, відчуття беззахисності та песимізму [9]. Фахівці психології називають й інші чинники деструктивних настроїв мешканців міст: «постійний шум за вікнами, викиди та сморід, крадіжки та розбій, хамство у громадських місцях, вуличні пробки, інфекції, про які в провінції навіть не чули, тощо» [11, 113].

Отже, тема спілкування чоловіка і жінки зазвичай розглядається у руслі практичної філософії, соціології, психології та міждисциплінарних досліджень. Проте в наш час бракує суто антропологічного, екзистенціального підходу до аналізу комунікативної динаміки мегаполісу у гендерному аспекті. Тому є сенс звернутися до філософсько-антропологічних та екзистенціальних методологій. Адже переживання людиною свого існування, екзистенції найбільш повно виявляється саме у комунікації із собою та світом, а сутність міської людини постає у повсякденних просторово-темпоральних координатах міста. Необхідні світоглядні орієнтири в аналізі гендерних проблем комунікації з точки зору екзистенціалів людського буття надає також проект метаантропології професора Н. Хамітова, згідно якому буття людини у залежності від екзистенціального вибору розгортається у буденному, граничному або позаграничному вимірах. Буденність згідно вченню метаантропології «є найбільш абстрактним станом людського буття, в якому менш за все проявлене особистісне (...), виражає адаптацію людини до матеріального буття суспільства (...) Це буття принципово безособистісне». [15, 122]. Граничне буття, що символізується прокиданням людської самосвідомості і пошуками сенсу, має принципово інший екзистенціальний характер: «бути на межі — означає поставати (...), ставати кимось іншим. (...) У граничному бутті треба поставати, а не бути» (15, 172–173) Відповідно, метабуття, за думкою автора метаантропології, — «лежить за межами буденного буття з його заборонами і нудьгою, і разом з тим воно долає суцільно-трагічний характер буття-на-межі з його тугою, жахом і відчаєм. Це деяка нова гармонія, нова і ясна усе-повнота людського життя, яка дихає Вічністю й підіймається до Буття» (15, 221). Метабуття розгортають люди-творці, керовані любов'ю до світу. Тож визначимо особ-

ливості гендерної комунікації у мегаполісі та спробуємо накреслити деякі освітні перспективи цього процесу, що має нагальне значення для вдосконалення комунікативної атмосфери міста. Розглянемо, як в атмосфері великого міста розвиваються душевні, духовні та тілесні принади чоловіка і жінки, як екзистенціальна налаштованість людини розташовує її у певному екзистенціальному вимірі буття та трансформує комунікативні моделі.

Є очевидні ознаки, якими відзначено інформаційне та комунікативне насичення мегаполісу у зрівнянні з іншими типами поселення людей. Це, перш за все, чисельне різноманіття суб'єктів та об'єктів, сенсорна атака образів міста, яку Р. Барт назвав колись «тиранією візуального сприйняття» [2. 399]. Типовою рисою мегаполісу є інтенсивний темпоритм міського життя, який вимагає від кожної людини вписатися в нього, аби вижити. Атмосфера натовпу, постійного супутника мегаполісу, викликає максимальну об'єктивацію міських мешканців. Цьому ж сприяють вимушені соціальні ролі кожного городянина у якості одного з багатьох: перехожий, пасажир, сусід, колега, покупець тощо. Багатство людського потенціалу зазвичай максимально звужується у пересічній конвенційній комунікації, бо зрештою повсякденні ситуації міського життя й не потребують розгортання особистісних рис. Перманентна публічність — ще один комунікативно організуючий фактор мегаполісу. Адже в будь-яку хвилину міського життя в тих чи інших місцях міста може розгорнутися публічна акція, зібрання, вуличний перформенс. Людська юрба здатна спонтанно перетворитися у публіку або у групу зівак, які спостерігають неординарні явища. Будь хто з натовпу може стати суб'єктом інтерв'ювання, майбутнім героєм екрану, що потребує мобільності, спонтанності та комунікативної розкутості, а це змінює комунікативні манери глядачів та учасників подій.

Розглянемо, як людина міста переживає свою тілесність у вище зазначених умовах і як тілесна, зокрема, сексуальна складова детермінує певні моделі спілкування чоловіка і жінки. Не можна недооцінювати цей аспект в організації комунікативного простору міста, адже він є природним підґрунтям гендерної комунікації. «Сексуальності ми не надали свободу, ми підвели її до межі нашої свідомості, оскільки це саме вона зрештою диктує нашій свідомості єдине можливе прочитання нашого позасвідомого» [13]. Постійна атмосфера скупчення людей як ніщо інше руйнує інтимність тілесності, її таїну. Необхідність щільного сусідства у громадських місцях, ця надмірна близькість, на наш погляд, дещо деформує сексуальну природу людини, спонукає гасити флюїди природної сексуальності, аби зберегти психічну рівновагу. Відбувається певне нівелювання статі. До цього додаються спалахи компенсаторної агресії, роздратування людей, які вимушені терпіти вторгнення в інтимну дистанцію чужих істот, волею обставин приречених знаходитися поряд. Тому екзистенціаль тривоги стає

звичним супутником людей у пересуваннях містом. Цьому ж сприяють потенційні загрози міста, пов'язані з транспортом, технічним оснащенням мегаполісу, побутовими умовами. Крім того, велике місто — це велика сексуальна провокація: очевидним фактором маскультури є експлуатація сексапільності у витворах міської реклами, преси, сценічних шоу. Вулична мода також диктує в наш час відвертість в одязі і створює певну ілюзію доступності протилежної статі, а прямим підтвердженням цього стає могутній розвиток секс-індустрії та проституції у великих містах. Та навіть за умови стриманої сексуальної поведінки для кожного чоловіка і жінки місто — це величезний полігон «запасних варіантів» у пошуках партнера. Сексуальна провокація парадоксально співіснує з дисциплінарними просторами міста, як то школи, виші, храми, державні заклади та пенітенціарні системи, що вимагає певного психологічного дрес-коду. Вимушена тілесна обмеженість і просторова замкненість у дисциплінарних просторах, у чергах, у пробках, в установах, у натовпі вмикає екзистенціал відчуженості як автоматичну захисну реакцію.

Комунікація чоловіків і жінок у натовпі зазвичай поверхнева, побудована на візуальному сприйнятті і слідуванні ярликам зовнішності, іміджу. Це добре видно у зверненнях людей один до одного, в яких відображено однобічну спробу індивідуалізації. Поширеним засобом звернення є слова, що відображають статеvu належність (хлопець, дівчина, чоловіче, жіночка, бабуся, дідусь), соціальний статус (громадянка, пані, пан, хазяїн), вік (дівчинко, бабуся), квазіродинні зв'язки (сестре, брате, батько, мамо, дядя, тьотя), професію (водій, продавець, лікар, міліціант), максимально об'єктивацію і спрощення людей (чувак, чувиха, ей ти, ей ви). Знаковим неологізмом виступає метафора «офісний планктон», який характеризує службовців різноманітних установ, схожих одне на одного настільки, що в цій схожості втрачається індивідуальність. Цікаво, що сталі поняття «мужик» і «баба» отримують у місті додатковий сенс: «мужик» уособлює суто маскулінний тип, а «баба» — фемінний з відтінком зневажливості. Проте у більшості випадків багатство особистості редукується до стереотипів щодо міських типажів, які часто вербалізуються через сленгові моделі: крутий, білявка, бомж, мачо, шлюпа, пацан тощо. Отже, спрощення — ключова подія спілкування у людській юрбі мегаполісу.

Зрештою в умовах атаки на тілесність та диктату дисциплінарних локацій чоловік і жінка вимушені виробляти амбівалентні засоби виживання, пристосування один до одного: мати тілесну відчуженість і при цьому — відповідати взірцям сексапільної маскультури, мріяти про глибину стосунків — і задовольнятися поверховістю. Зазначена амбівалентність може породити лицемірство в найбільш інтимній сфері гендерної комунікації, а може призвести й до самотності тих, хто не виробив конструктивного век-

тору поведінки в атмосфері скупченості міста та його тілесних викликів. До того розвинута нині індустрія віртуального сексу вкрай посилює самотність аж до відмови від природних статевих стосунків, перетворюючи людину у психологічного гермафродита, віртуально залежну істоту. Недарма у пресі періодично з'являються статті про зростання кількості вікон домів міста, де кожен ніч безперервно горить світло, що є індикатором інтимного неблагополуччя тисяч городян, які замість гармонійного подружнього життя впадають у стан самотності [17].

Буденна людина, яка живе інстинктами, переживаючи чуттєву атаку міста й не маючи духовних ресурсів для самоконтролю, може впасти у тілесну несамовитість, у насильство в тій чи іншій формі або вибрати шлях інерції — баналізацію інтимного спілкування чи навіть його згасання. Очевидно, що для повноцінного розгортання тілесності чоловікові і жінці міста необхідно піднятися над інстинктами до більш високих планів взаємодії. Зупинившись у буденному колі спілкування, чоловік і жінка автоматично транслюють архетипові родові ролі. В такій комунікації зазвичай переважають монологізм родинного лідера та буденні ритуальні діалоги.

Опиняючись у граничній ситуації «атаки на тілесність», людина транслює екзистенціали розпачу, апатії, тривоги. На шляху до порозуміння чоловік і жінка граничного буття загострено відчують свою гендерну ідентифікацію; керовані волею до влади, вони можуть впадати у конфлікти, суперечки, основою яких є внутрішній конфлікт — дисгармонія екзистенціального неблагополуччя. Проте особистість, яка навчилася конструктивно трансформувати колізії граничних ситуацій, здатна через такі екзистенціали як толерантність і любов виробити терплячість до ближнього, зберегти і тілесну автономію і емоційність справжньої близькості. Розвинути ці якості у мегаполісі дозволяє зокрема ігровий дискурс. Адже у культурі великого міста присутні інновації щодо знайомств і зближення чоловіків та жінок із врахуванням дефіциту часу та надмірності пропозицій. Наприклад, флірт-паті, флірт-квести, флірт-ком'юніті, speed dating (міні-побачення) та інші раціонально й водночас душевно організовані заходи допомагають деяким людям набути гендерну комунікативну компетентність, знайти друга. Інші інноваційні форми організації людських спільнот мегаполісу як то флеш-моб, smartmob («розумний натовп»), проєкт «Майданс» також сприяють швидкому знайомству багатьох городян, виховують через ігровий компонент вміння злагоджено діяти, швидко пристосовуватися один до одного. Проте ігровий компонент — лише поштовх для можливого розвитку більш багатого духовного взаємообміну людей.

Розглянемо духовний вимір комунікації мегаполісу, який реалізується через вольові інтенції чоловіка і жінки до пізнання, творчості, самореалізації, досягнення нових смислів буття. М. Шелер у свій час обгрунтував фено-

мен духовності як провідну сутнісну рису людини, сплав інтелекту та високих почуттів. Н. Хамітов тлумачить духовність як взаємодію пізнавальних і вольових процесів, глибинну мужність, бажання прогресу, устремління в майбутнє, здатність до трансцендентування. Поділяючи названі точки зору, відзначимо, що мегаполіс надає великі можливості для духовного розвитку. Чоловік і жінка мають широкий доступ до історико-культурних артефактів, до безлічі пропозицій і можливостей професійної самореалізації. Імпульс до духовного спілкування народжується у щирому інтересі людей один до одного. Аби розгледіти Іншого, людині мегаполісу треба вміти подолати інерційність буття та виробити власний темпоритм у вітальності міста, знайти свою духовну нішу, просторово-темпоральний спосіб акумуляції духовності. Духовний рівень спілкування реалізується через діалог — симетричну комунікацію, в якій чоловік і жінка відкриваються у багатстві свого духовного потенціалу, знаходять сродність. При цьому одна з базових засад повноцінного діалогу — вміння слухати. В діалозі долається об'єктивізація поверхневого буденного сприйняття людей натовпу, відбувається свято Зустрічі, яке можна по праву назвати провідним екзистенціалом духовної комунікації. Тривога, самотність, ворожість поступаються об'єднанню людей навколо вищих цінностей буття.

У мегаполісі є для кожного можливість знайти по-справжньому своє місце і по-справжньому своїх людей, однодумців. Такими місцями стають кав'ярня, бібліотека, сквер або помешкання друзів, тим більш останнім часом стало звичним збиратися на домашні творчі перформенси-дискусії — «квартирники». Творення подібного мікросвіту групи у макропросторі великого міста — застава повноцінної комунікації. Найвищим об'єднуючим началом у духовному спілкуванні чоловіка і жінки стає творчість, яка із розвитком стосунків може перетворитися у спів-творчість — універсалью гармонійного співіснування пари, родини. Реалізуючись у творчості, творячи при тому й власні стосунки, чоловік і жінка разом з тим нарощують творчий простір міста. Співтворчість у місті може стосуватися не тільки мистецьких професій, а й будь-якого заняття, що розгортає творчу інтенцію. Це може бути і активна соціальна діяльність, прилучення до публічних акцій міста, креативна робота у будь-якій сфері життя.

Проте у контексті професійної реалізації місто ховає небезпеку для людини граничного буття, яка надмірно вкладається у свою працю. В. Франкл називав це явище «професійною гіперінтенцією» та зазначав синдром недільного неврозу, екзистенційної фрустрації, притаманної людям-працеголікам [12, 67]. Надмірність у роботі для мешканця мегаполісу може трансформуватися в емоційне вигорання, призвести до втрати душевності у комунікації. За таких умов спілкування чоловіка і жінки знову може повернутися у буденність, позбутися індивідуальної неповторності. Саме

душевність, не дивлячись на складний міський темпоритм, являє собою найважливішу складову повноцінної комунікації.

Душевність, що у традиції метаантропології тлумачиться як метафізична жіночність, любов, співчуття, ніжність, толерантність, клопіт про ближнього, є, мабуть, найбільш проблематичною складовою комунікації в мегаполісі. Мешканці міста можуть з великою любов'ю і душевністю ставитися до своїх домашніх тварин, рослин і при цьому не знати імен сусідів або психологічно третирувати членів родини, дітей. Такі парадокси зумовлюються буденною інерцією життя, егоїзмом, страхами і тривогами великого міста. У мегаполісі спостерігається також парадокс баналізації смерті. Коли інформаційний бум повідомлень про трагічні випадки стає звичним, коли автобуси, що слідує на міський цвинтар, тільки фіксуються краєм ока як щось буденне, людина поволі втрачає душевність, виробляє певну байдужість до трагічного, аби самій залишатися у психологічному балансі. Нещасні випадки на вулицях міста, публічні конфлікти, лайки чи в реальності міста чи в його екранній подачі стають інколи просто видовищем, розвагою, гаянням часу.

Зазвичай центром емоційності й душевності у спільноті є жінка. Проте сучасне велике місто через свої перенавантаження і ритм може настільки вимотувати працюючу жінку, що в неї залишається замало душевних сил. Виходом з цього повинна стати авторефлексія, самоаналіз, більш раціональна організація праці і дозвілля в родині, грамотний тайм-менеджмент. Проте головною умовою душевності, на наш погляд, апіорі є наявність любові. Якщо у буденному бутті любов може замикатися на родовому колі, а у граничному бутті зіштовхнутися з виявами егоїзму, амбіцій, ревнощів, у більш досконалому вимірі буття любов народжує прагнення порозуміння. Якщо мова йде про кохання чоловіка і жінки як основи душевності, їхня любов при наявності співтворчості здатна перетворитися у велику світотворчу силу, у цілісність співбуття людей. „Саме любов-цілісність є те, що багато мислителів услід за Платоном називали андрогінністю (...). Як реалізується любов-цілісність? Тільки як співтворчість чоловіка та жінки” [14, 97]. Отже, доброта, душевність і любов у комунікації людей великого міста також потребують певної роботи над собою, вміння сполучати суто чоловічі і суто жіночні манери спілкування, не загублюючи при цьому власної статевої самоідентифікації. У традиції андрогін-аналізу, яку розвивають Н. Хамітов та С. Крилова, гармонійне сполучення метафізично чоловічих рис (маскулінних) та метафізично жіночих (фемінних) тлумачиться як основа творення андрогінної особистості, що подолала болючі екзистенціальні протиріччя статі та вийшла на новий, більш досконалий рівень існування — метабуття [14]. Дійсно, щоб глибоко зрозуміти одне одного, чоловікові і жінці необхідно «резонувати» у своїх інтенціях, мати

духовно-душевну сродність. Такий бажаний стан відносин можна порівняти із відомим з фізики образом «сполучених судин», взаємодоповнюючих одна одну. Андрогінна комунікація долає замкненість буденного буття і бар'єри непорозуміння граничного буття, у зв'язку з чим цей рівень комунікації стає відкритим світові, являє собою полілог. Полілог як рівноправна комунікація багатьох оптимізує урбаністичну комунікацію, а у випадках непересічної загальної мети комунікантів спроможний ставати основою творення громадянського суспільства, громадської співтворчості. Додамо також, що одним з головних проявів душевної комунікації чоловіка і жінки в родині безумовно є справа виховання дітей. Проте, пам'ятаймо, що кожна дитина окрім родинної атмосфери переживає вплив з боку своїх педагогів, вчителів, а ще — й того, що називається Вулиця.

Що бажано було б внести у систему освіти дітей і молоді заради виховання більш досконалої гендерної комунікації у мегаполісі? В наш час, на жаль, в освітніх програмах взагалі відсутні поняття урбаністики й відсутні навчальні курси щодо поведінки у великому місті. Хоча до загальноосвітніх дисциплін останнім часом у школах додали факультативи психології, філософії, риторики, валеології, а інколи й сексуального виховання, цього замало, аби підготувати людину для повноцінного урбаністичного образу життя. Безумовно, сучасна освіта потребує більше годин на подібні предмети і введення їх в обов'язкову програму. Адже сучасна школа часто надає безліч інформації, акумулює ерудицію, проте не вчить жити і виживати в складних умовах. Якщо у школах хоча б у факультативному вигляді існують предмети, комунікативно орієнтовані, у вищих навчальних закладах вони взагалі відсутні. Адже останнім часом спостерігається нахил до вузькоспеціалізованої освіти, йде скорочення гуманітарної складової. Відсутні також у все державному вимірі інститути урбаністики, урбаністичні студії, які на заході давно зайняли гідне місце у наукових розробках, наближених до практики життя. При цьому треба зазначити досить активні наукові розробки щодо гендерних проблем в Україні, які згодом втілюються у законотворчі акти [1]. Прикметою суспільного життя українців стають чисельні жіночі клуби, жіночі студії. Подібні утворення зазвичай сприяють вихованню гендерної рівності жінок з чоловіками, вчать жінок відстоювати свої права, зокрема, й право на рівноцінну гендерну комунікацію. Зближення науки з практикою — найбільш оптимальний орієнтир у розвитку подібних заходів.

Підводячи підсумки, зазначимо, що мегаполіс містить можливості мега-комунікації і в той же час ускладнює їх. Натовп, сенсорна атака великого міста, сексуальна провокація, об'єктивація людей у юрбі, стресовий темпоритм породжують комунікативні кризи у стосунках чоловіків і жінок. Буденний рівень життя баналізує ці кризи, призводить до беззмістовного

інерційного перебування у місті. Екзистенціали агресії і тривоги спонукають інколи до насильства або відчуження від ближнього. Люди граничного буття глибоко переживають конфлікти, що призводить до нарощування екзистенціалів самотності, страху, тривоги у гендерній комунікації. Проте душевно-духовні інтенції, воля до пізнання і творчості творять екзистенцію Зустрічі чоловіка і жінки, розгортають рівноправний діалог у пошуках сродної душі і свого покликання. Місто відкривається таким шукачам і надає безліч можливостей для реалізації. Любов-цілісність об'єднує чоловіка і жінку у гармонійній комунікації метабуття, суттю якої є порозуміння, натхнення і співтворчість. Це зумовлює широке розгортання потенціалу чоловіка і жінки як в родинному колі, так і у просторі мегаполісу, співтворцями якого вони стають. Освітні перспективи щодо вдосконалення гендерної комунікації полягають у розробці і включенні в освітні програми сфер знань щодо урбаністичного образу життя й зокрема, гендерної комунікації у мегаполісі.

Література:

1. Актуальні питання гендерної рівності в Україні. Збірник аналітичних документів та законопроектів. — К.: ПП «Просперо», 2008. — 96 с.
2. Барт Р. Лекція // Барт Р. Избранные работы. Семиотика: Поэтика: Пер. с фр. / Сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косикова. — М.: Прогресс, 1989. — 549 с.
3. Вирт Л. Жизнь в городе // Вирт Л. Избранные работы по социологии. М.: ИНИОН РАН, 2005. — С. 93.
4. Гидденс Э. Социология. М.: Едиториал УРСС, 1999. — 704 с.
5. Женщина мегаполиса. http://telesnost.ru/omega/etika/zhenshina_v_megapolise.htm
6. Жеребкин С. В. Гендерная проблематика в философии / С. В. Жеребкин // Введение в гендерные исследования. — Ч. I: Учебное пособие / Под ред. И. А. Жеребкиной. — Харьков: ХЦГИ; СПб.: Алетейя, 2001. — 708 с.
7. Зиммель Г. Большие города и духовная жизнь. — Логос, N 3, 2002.
8. Крилова С. А. Краса людини: особистість, сім'я, суспільство (соціально-філософський аналіз): монографія. — Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2011. — 344 с.
9. Мегаполіс — пожирач душ. http://aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=504
10. Ноур А. М. Насильство в сім'ї в Україні: стан проблем, пошук шляхів розв'язання // Український соціум. — 2004. — № 3 (5). — С. 70–76.
11. Петрушин В. И. Неврозы большого города — М.: Академический Проект, 2004. — 368 с.
12. Франкл В. Человек в поисках смысла. Сборник. Перевод с английского и немецкого. Общая редакция Л. Я. Гозмана и Д. А. Леонтьева. — М.: Прогресс, 1998. — 369 с.
13. Фуко М. О трансгрессии // Танатография Эроса. — СПб.: Мирфил 1994. — С. 356.

14. Хамитов Н. Пределы мужского и женского: введение в метаантропологию. — К.: Наукова думка, 1997. — 172 с.
15. Хамитов Н. Философия человека: от метафизики к метаантропологии. — Киев: Ника-Центр- Москва, 2002. — 334 с.
16. Шаров К. С. Мужчины и женщины в вербальной коммуникации: проблема гендерлекта. / Вопросы философии. 02.08.2012. — М.: Наука. — 2012, № 7 — С. 38–52.
17. <http://www.toptrening.ru/articles/603/>

Марина Препотенская. Мегapolis как среда коммуникации: гендерный аспект и образовательная перспектива

Исследование гендерных коммуникативных особенностей большого города является актуальной задачей. От уровня отношений мужчины и женщины зависит благополучие семьи — ячейки общества, а проявления непонимания и агрессии провоцируют семейные и общественные кризисы. Для исследования динамики коммуникативных гендерных процессов используются экзистенциальный подход и проект метаантропологии Н. Хамитова, позволяющие осознать детерминанты коммуникации, поскольку экзистенция проявляется именно в коммуникативных моделях. Анализируя специфические признаки мегapolis (толпа, объективация людей, сенсорная атака, сексуальная провокация, коммуникативные инновации), мы определяем типичные экзистенциалы гендерной коммуникации в городе: тревогу, одиночество, агрессию, отчуждение, монологизм и конфликтность, присущие обыденному и пограничному бытию человека. Любовь же и сотворчество, вербализированные в толерантном полилоге, выступают базовыми экзистенциалами коммуникации метабытия, где мужчина и женщина способны гармонизировать себя и свое окружение. Воспитание подобной гендерной культуры требует введения спецкурсов урбанистики и гендерной коммуникации в систему образования.

Ключевые слова: мегapolis, гендерная коммуникация, экзистенциалы гендерной коммуникации, урбанистика, образовательный процесс.

Maryna Prepotenska. Megapolis as Environment of Mega Communication: Gender Aspect and Educational Perspective

Research of gender communicative features of city is an actual task. Prosperity of family — the cell of the society — depends on the level of relations between man and woman, and the manifestations of incomprehension and aggression provoke domestic and social crises. For research of dynamics of communicative gender processes an existential approach and project of meta-anthropology put forward by N. Khamitov are used, which allow to realize determinants of communication, as existencials shows up exactly in communicative models. Analysing the specific signs of megapolis (crowd, objectification of people, sensory attack, sexual provocation, communicative innovations), we determine typical existencials of gender communication in town: alarm, loneliness, aggression, alienation, monologue and conflict, inherent ordinary and border being of man. Love and co-creation, verbalized in tolerant poliloge, are the existencials of metalife communication, where a man and a woman are able to harmonize themselves and their environment. Education of such gender culture requires introduction of the special courses on urbanistics and gender communication to the system of education.

Keywords: megapolis, gender communication, existencials of gender communication, urbanistics, educational process.